

Augsta līmeņa ekspertu konference
«Latvijas ilgtspēja: vide, cilvēks, ekonomika. Kurp ejam?»
Konferenci rīko 14. Saeimas Ilgtspējīgas attīstības komisija un biedrība «Latvijas Formula 2050»

Otrais tematiskais bloks – CILVĒKS / SABIEDRĪBA
Saeima, Baltiešu zāle – 2023. g. 6. oktobrī

Latvijas demogrāfiskā attīstība – vērtējumi, izaicinājumi, prognozes

Juris Krūmiņš (Latvijas Universitāte, profesors)

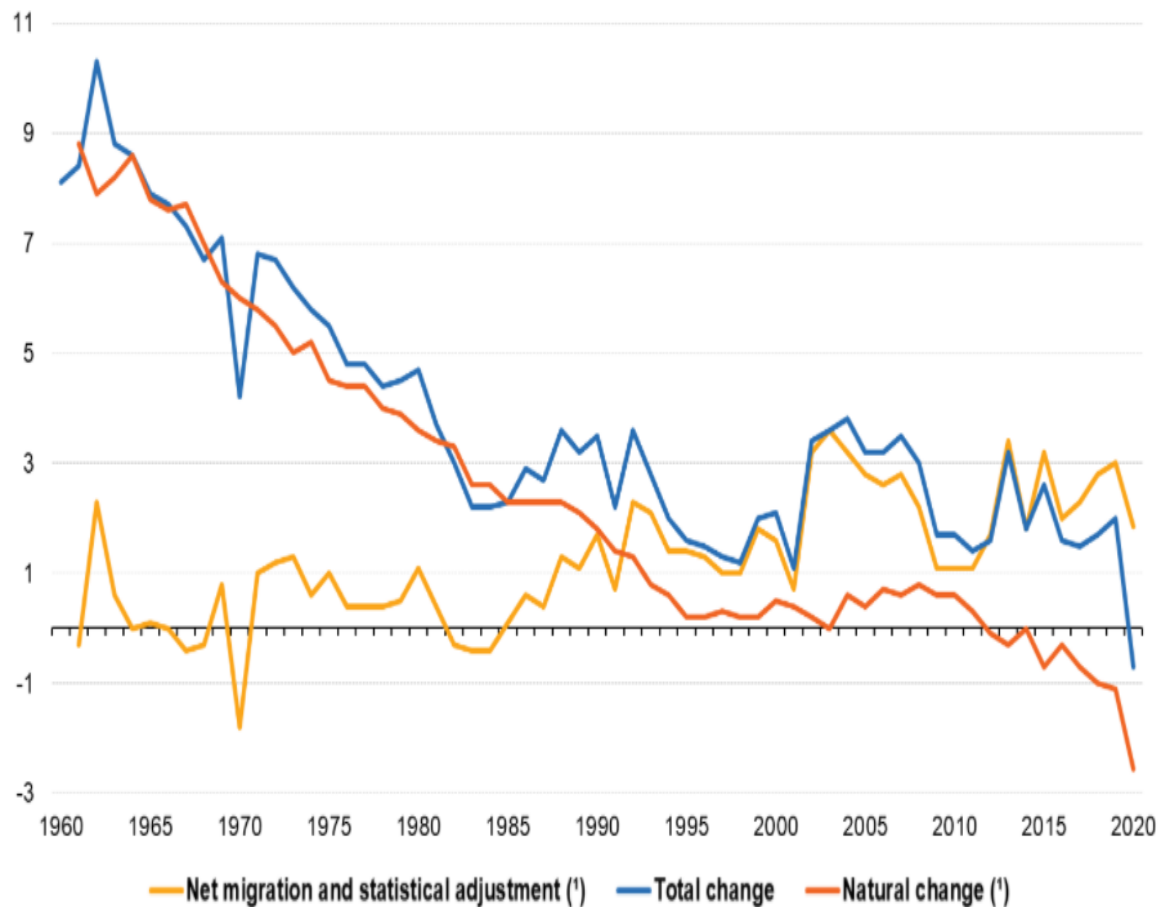
*Prezentācijā izmantoti VPP projekta DemoMigPro dalībnieku pētījumu rezultātus –
Z. Krišjāne, J. Krūmiņš, A. Bērziņš, M. Bērziņš, A. Dahs u.c.*

Fokusā - demogrāfiskā attīstība un ilgtspēja

- 29.11.2021 - The Wittgenstein Centre Conference **«Causes and consequences of depopulation»**, presentation «Prospects of prevention depopulation in Latvia», Vienna.
- 16.06.2022 - VPP projekta **«Ilgtspējīgas un saliedētas Latvijas sabiedrības attīstība: risinājumi demogrāfijas un migrācijas izaicinājumiem»** konference. Rīga, LU.
- 17.10.2023 - EU Science Hub Workshop **«Drivers and consequences of demographic change for policymaking»**, opening - Head of Cabinet of Vice-President Dubravka ŠUIČA - Democracy and Demography, will be webstreamed at the: <https://webcast.ec.europa.eu/workshop-drivers-and-consequences-of-demog...>
- 21.03.2024 - LU 83. starptautiskās zin. konf. sekcija **«Ilgtspējīga demogrāfiskā attīstība»**, Rīga.
- 12-15.06.2024 – European Population Conference **«Sustainable Populations»**, Edingurgh Scotland, UK.

Iedzīvotāju dabiskais pieaugums kļūst par depopulācijas faktoru. Depopulācija LV kopš 1990. g., ES kopš 2020. g.

Population change by component (annual crude rates), EU, 1960-2020
(per 1 000 persons)

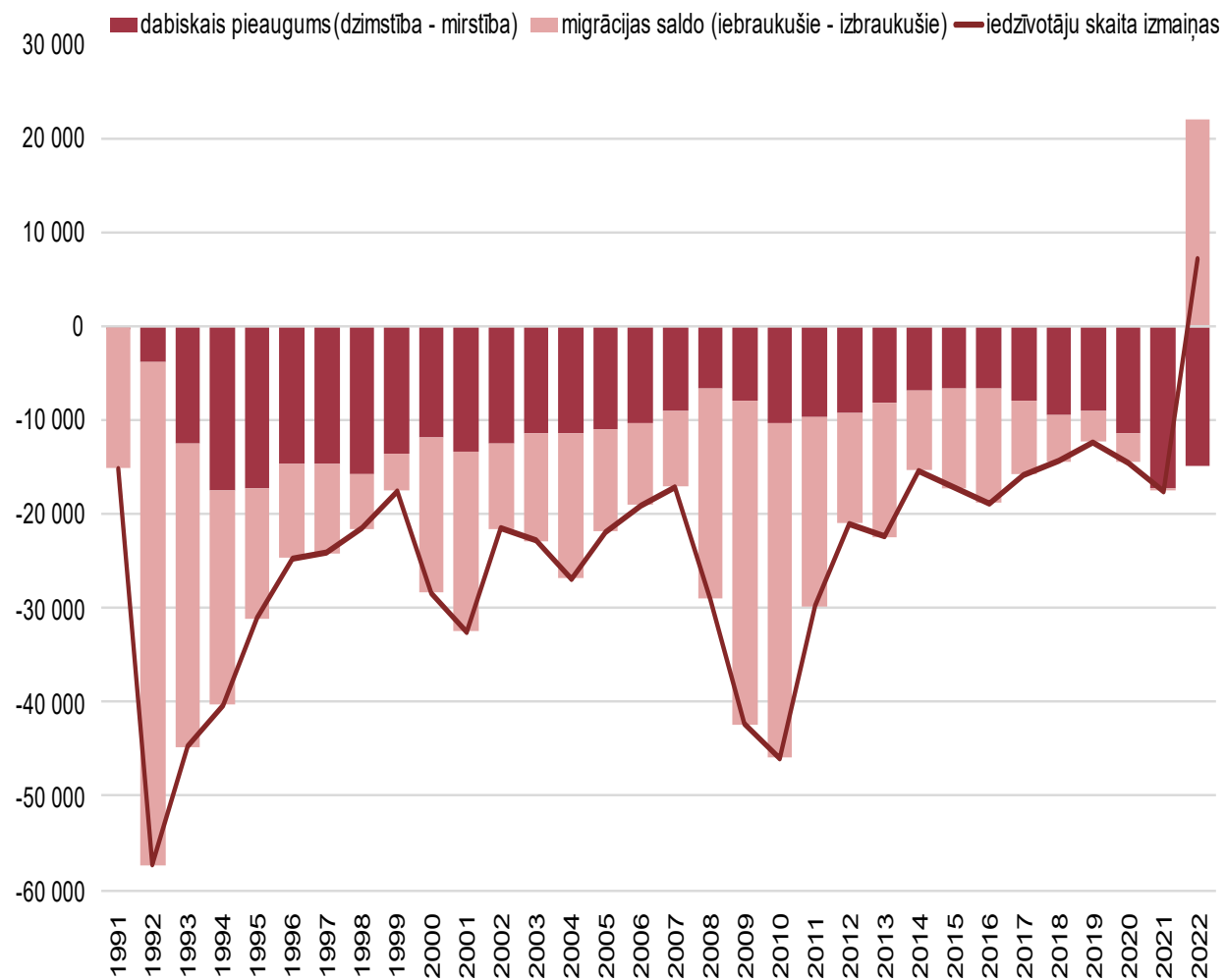

Source: Eurostat (online data code: demo_gind)

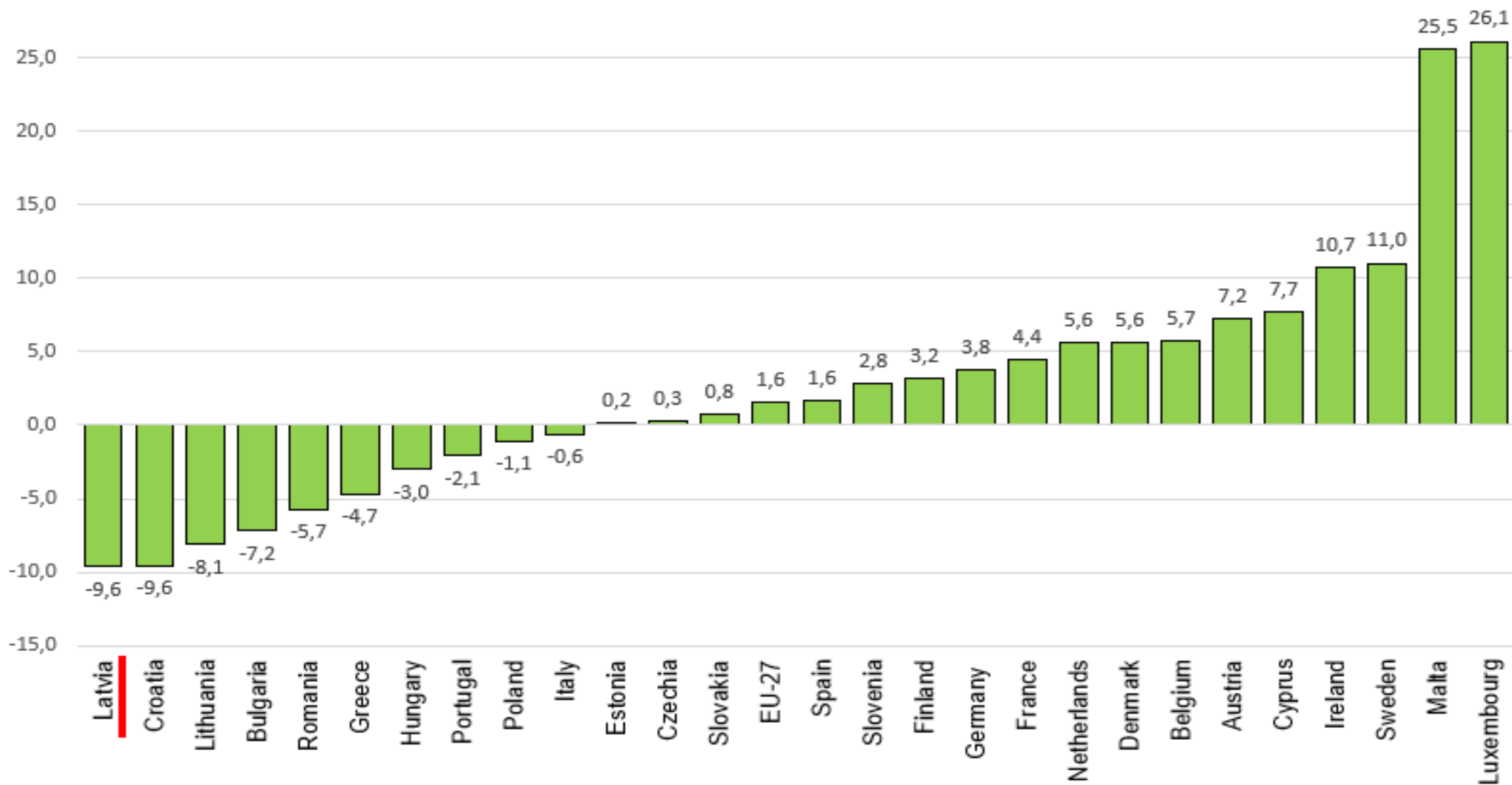
Latvijas iedzīvotāju skaita izmaiņas un to faktori 1991.-2022.g.

Avots: CSP dati

Latvija starp depopulācijas līderēm 2011.-2022.g.

(ES-27 valstu iedzīvotāju skaita izmaiņas, uz gada sākumu, procentos)

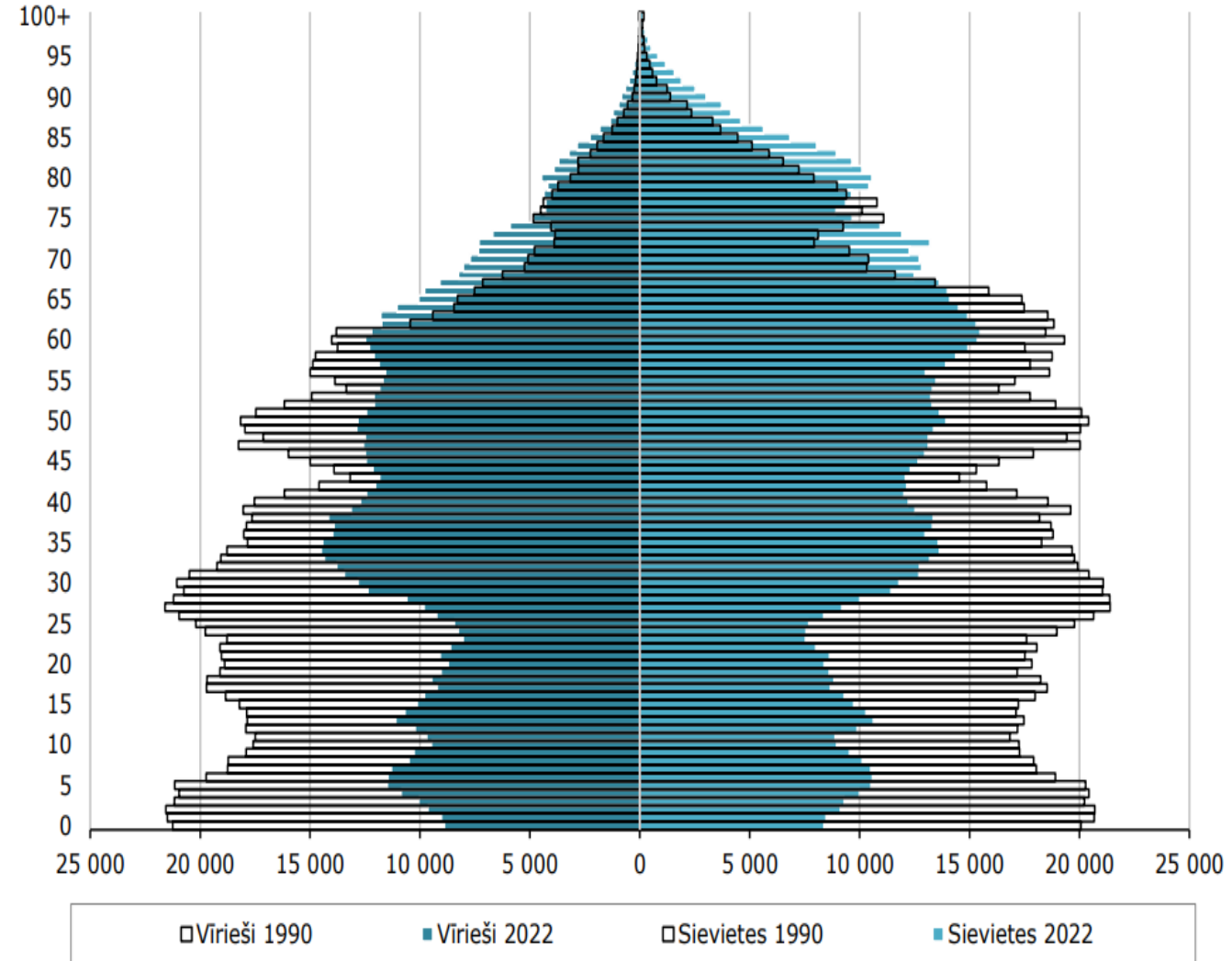
Datu avots: Eurostat datu bāze.

Iedzīvotāju skaits trīs Baltijas valstīs un atsevišķās Skandināvijas valstīs, 1910.-2021. g. (miljoni un izmaiņas procentos)

Avots: Official publications of the National Statistical Bureaus and EUROSTAT. ¹ 1919, ² 1914, ³ 1913, ⁴ 1911.

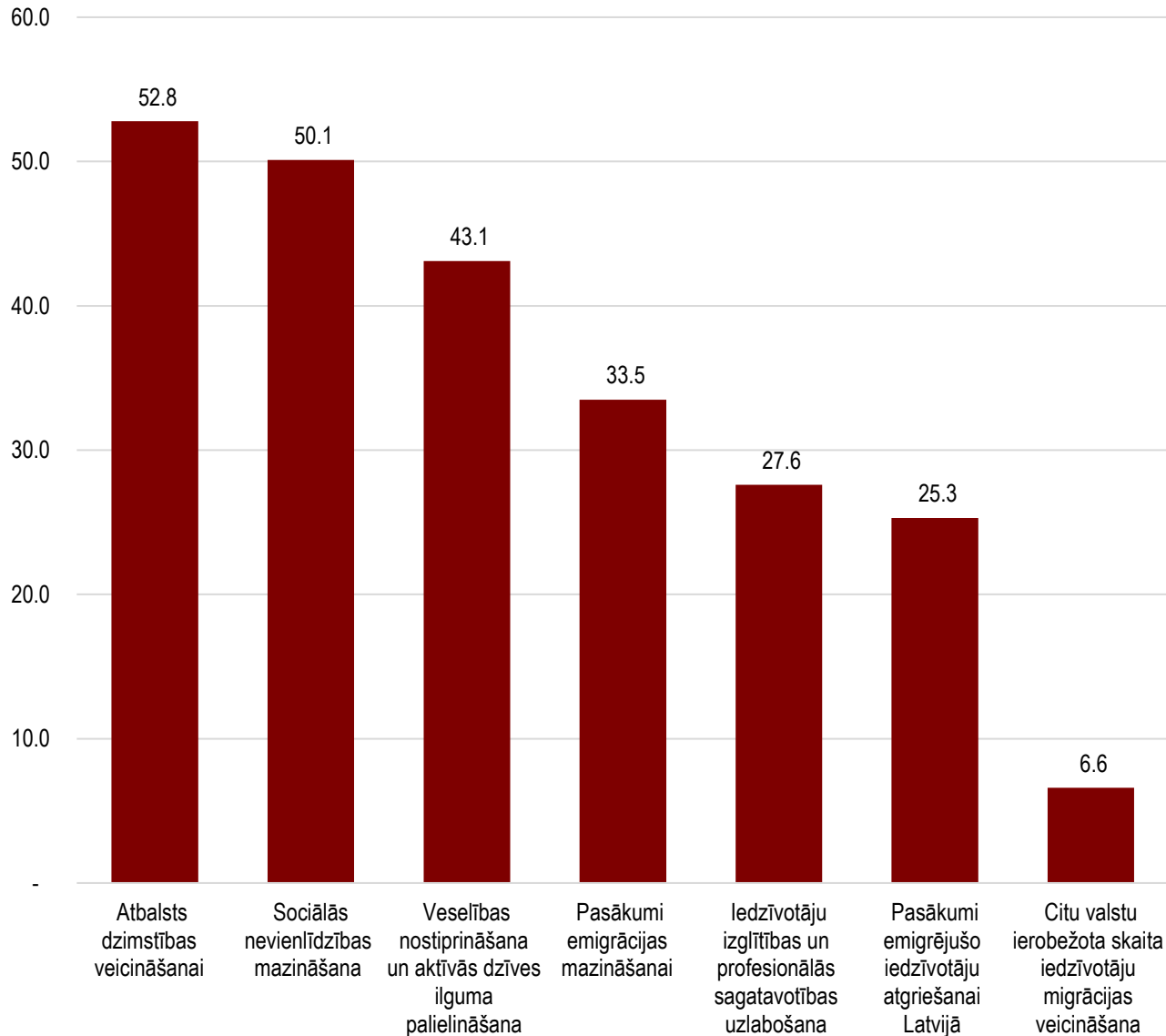
	1910	1950	2021	2021/1910 (%)
Igaunija	1.07¹	1.02	1.33	+24
Latvija	2.55²	1.94	1.89	-26
Lietuva	2.83³	2.57	2.80	-1
Dānija	2.76⁴	4.28	5.84	+112
Somija	2.94	4.03	5.53	+88
Norvēģija	2.36	3.26	5.39	+128
Zviedrija	5.52	7.04	10.38	+88

Viriešu un sieviešu vecuma piramīda Latvijā

“Kuri Jūsaprāt ir 3 svarīgākie pasākumi demogrāfijas (iedzīvotāju attīstības) veicināšanai ?» (n = 1116)

Avots: 2021.g. DemoMig projekta ietvaros veiktās aptaujas rezultāti.

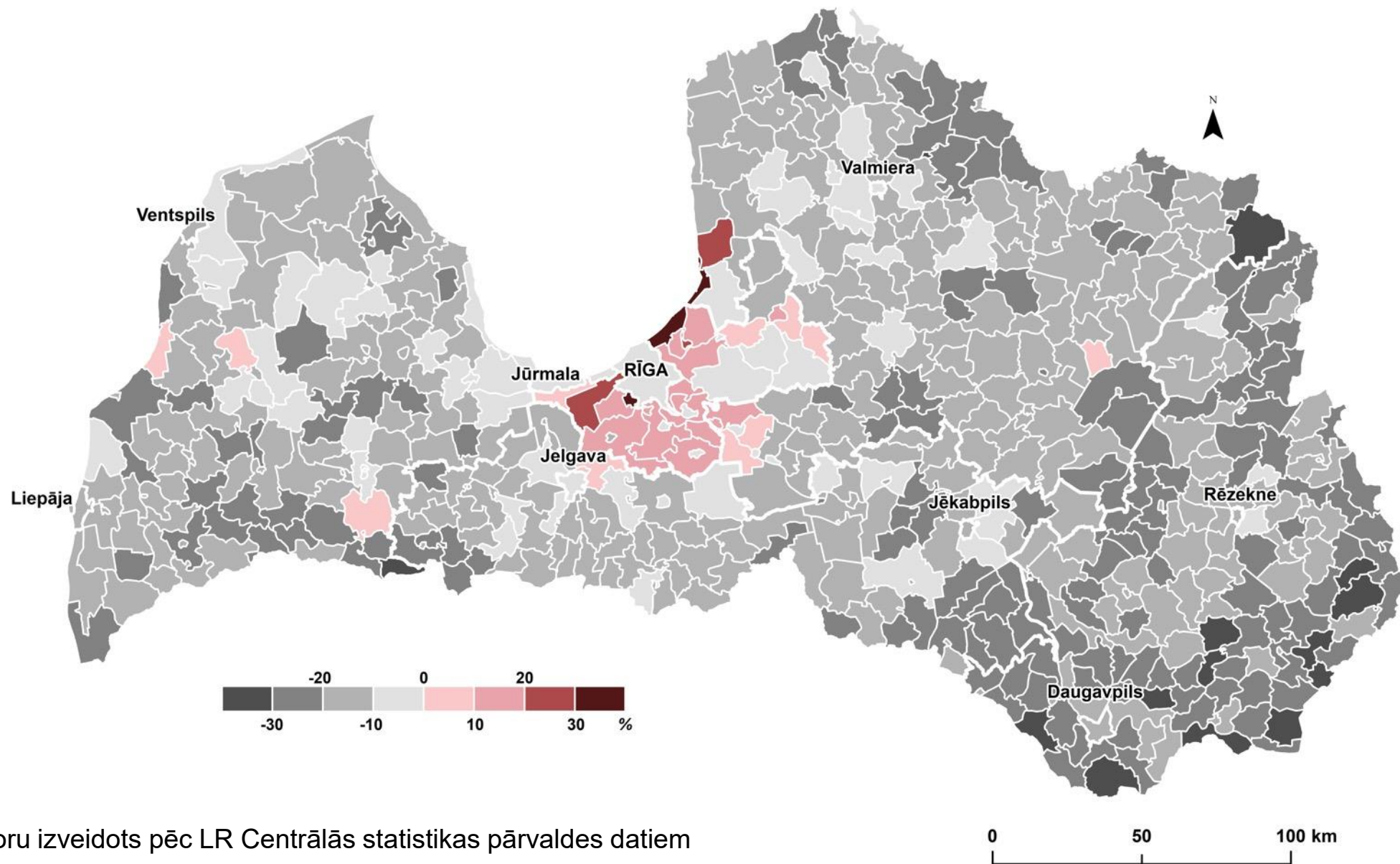

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014. – 2020.g.
Apstiprināts ar 2012.g. 20.dec. Saeimas lēm., 40.lpp.

	2014	2017	2020
Mērķa sasniegšanas rādītājs	23 000	27 000	28 000
Vēlamā scenārija prognoze	21 300	25 300	24 000
Faktiski	21 746	20 828	17 552

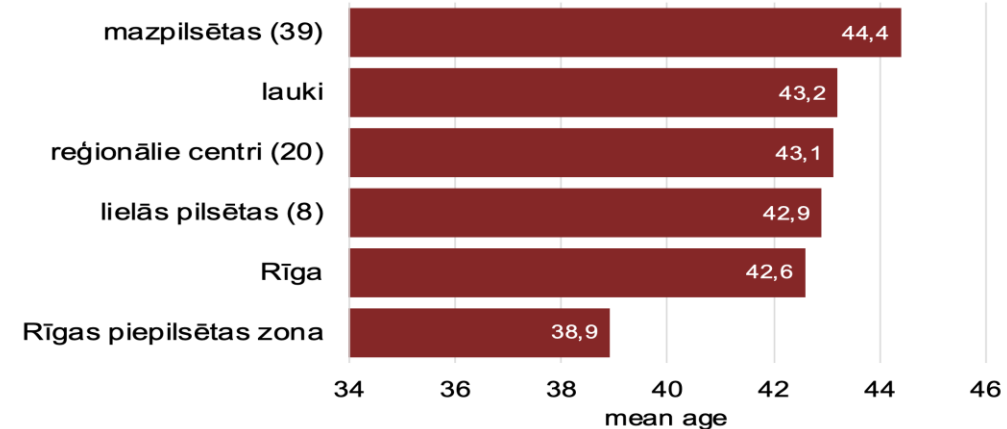
IEDZĪVOTĀJU SKAITA IZMAIŅU ĢEOGRĀFIJA, 2011.-2021.g.

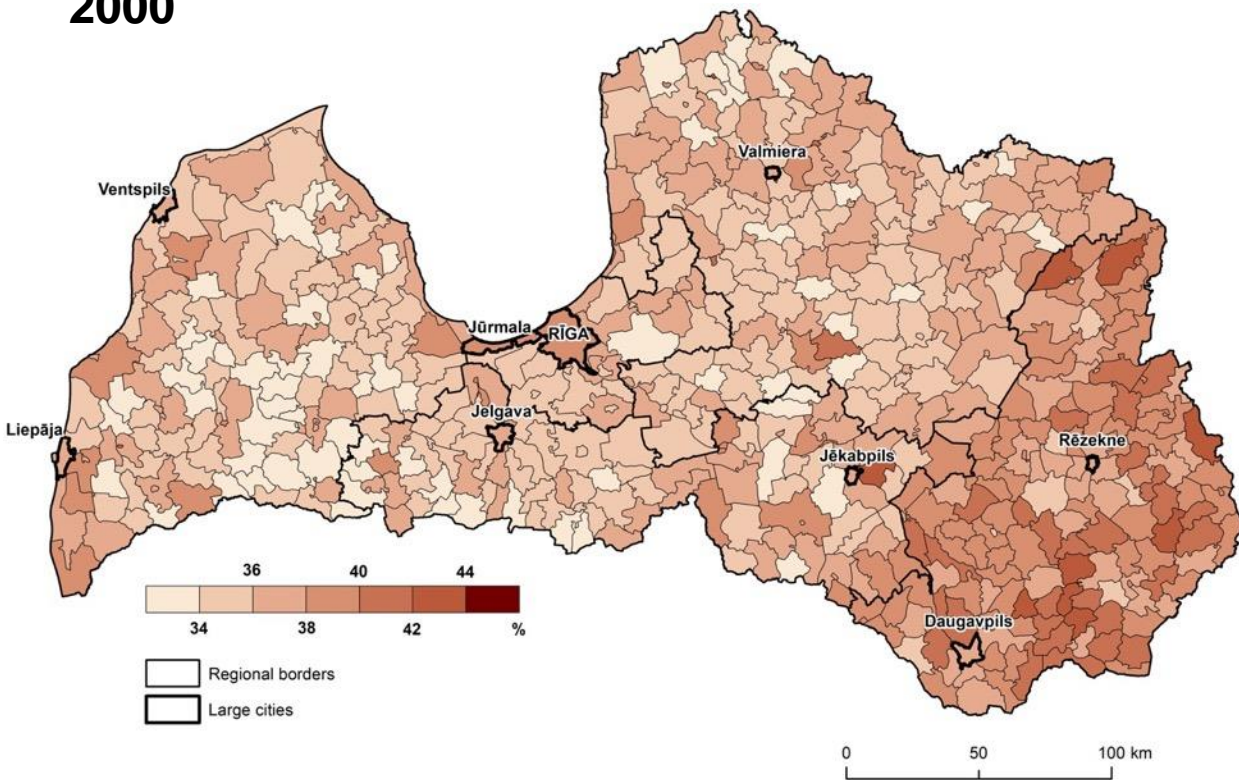
avots: autoru izveidots pēc LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem

IEDZĪVOTĀJU VIDĒJĀ VECUMA IZMAIŅAS, 2000.-2021.g.

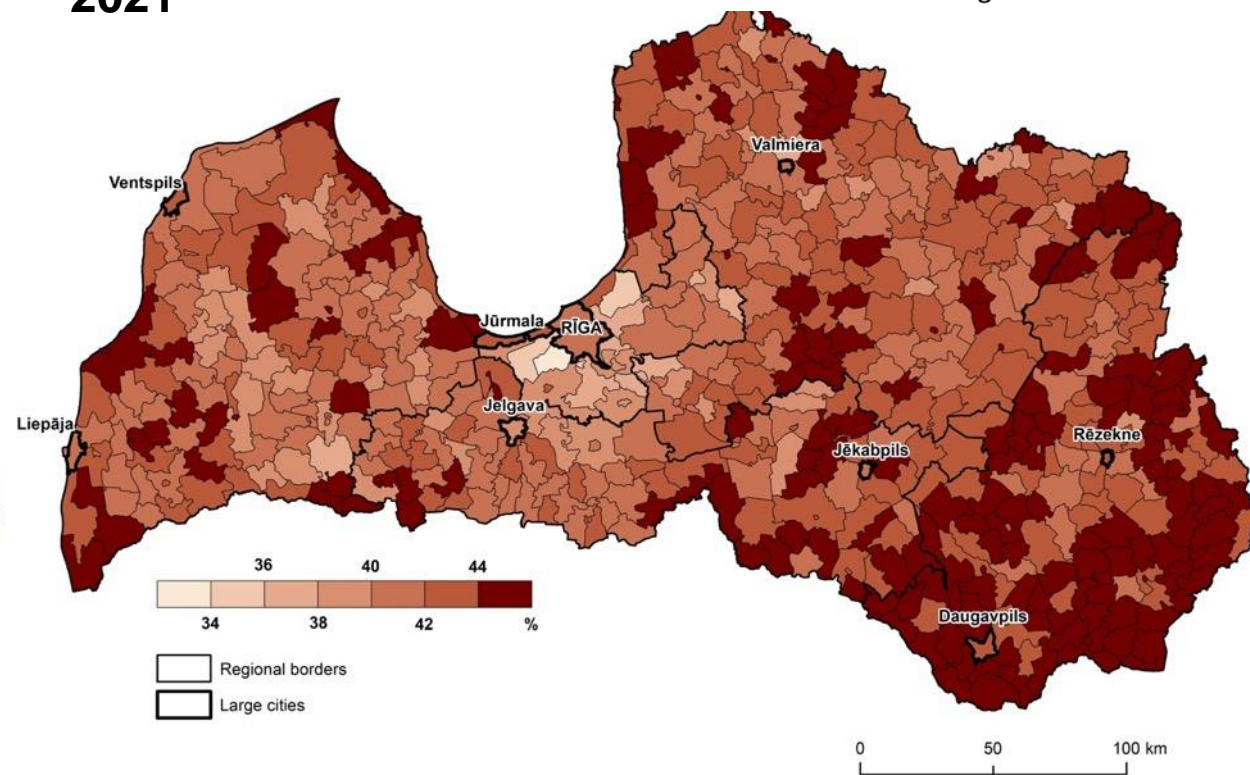
Latvijā: **38,2** (2000); **42,5** (2021)

2000

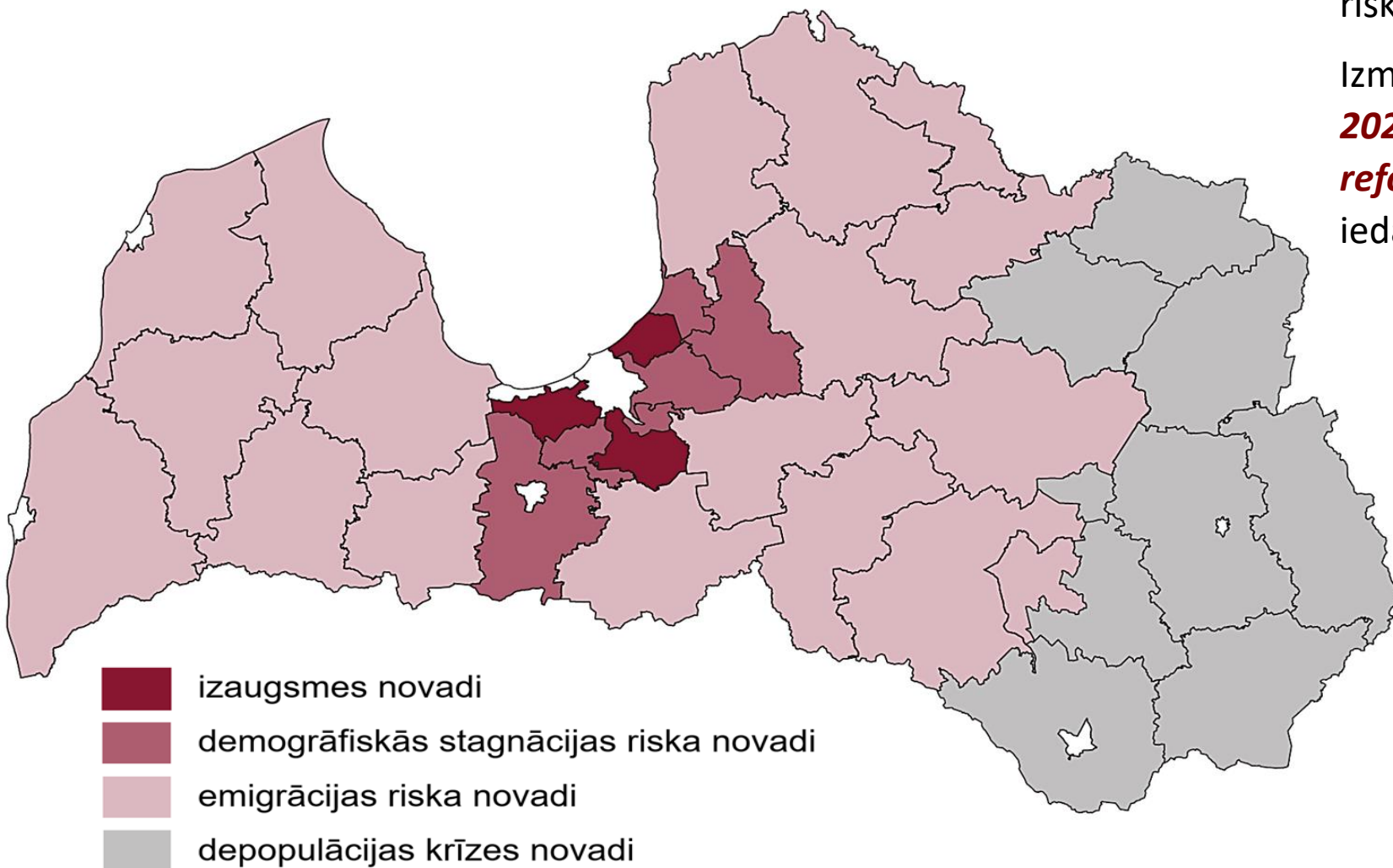

2021

avots: autoru izveidots pēc LR Centrālās statistikas pārvaldes datiem

Četru klasteru modeļa attēlojums kartogrammā Latvijas novadu demogrāfiskās attīstības analīzē.

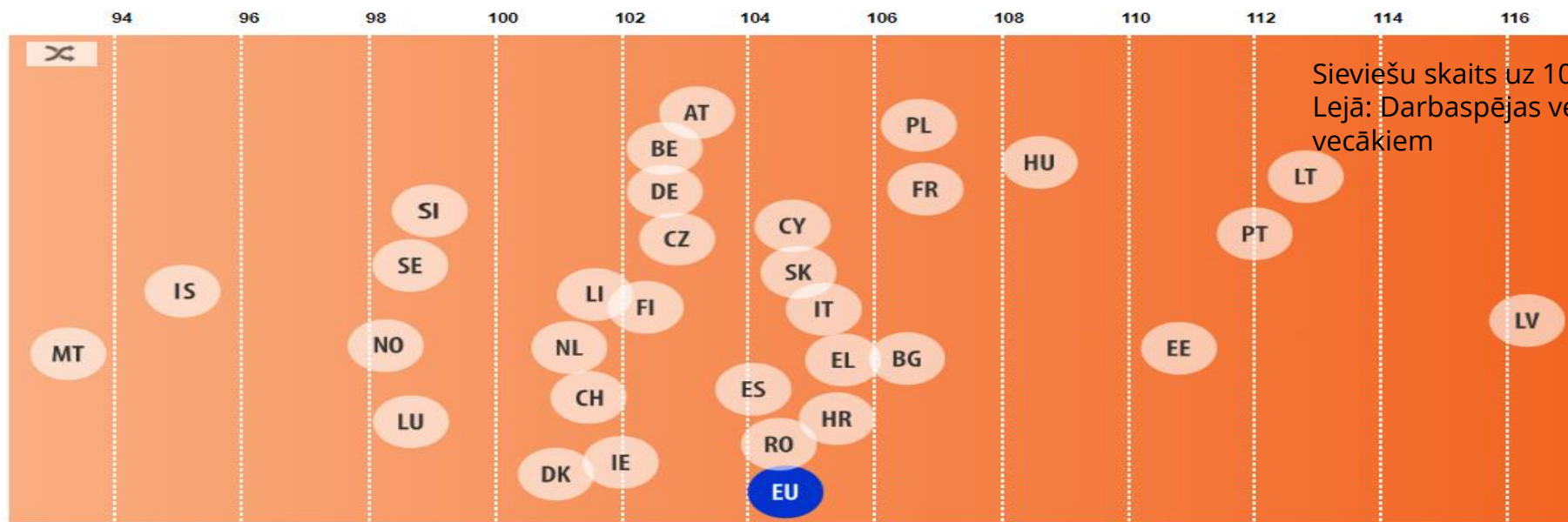

Pielietots *nehierarhiskās klasteru analīzes četru klasteru modelis*.

Teritoriālās vienības kategorizētas pēc to demogrāfiskās attīstības tendencēm un riskiem.

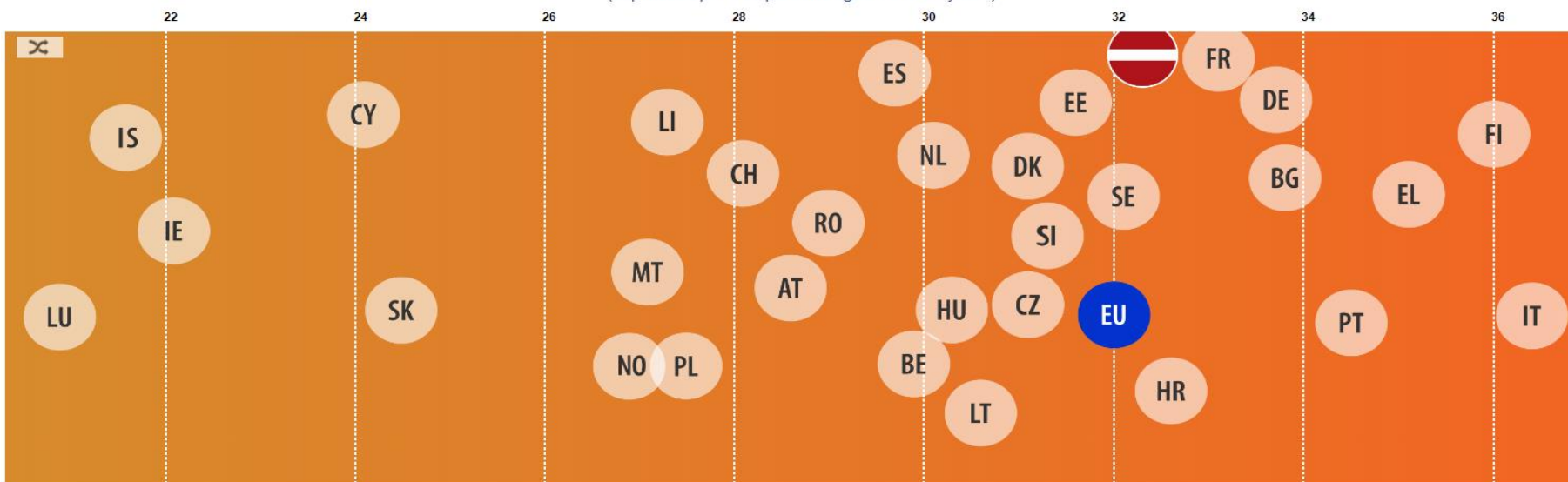
Izmantojot teritoriālās statistikas *datus pēc 2021. gada administratīvi teritoriālās reformas*, novadi klasteru analīzes rezultātā iedalīti četros klasteros.

Women per 100 men, 2021

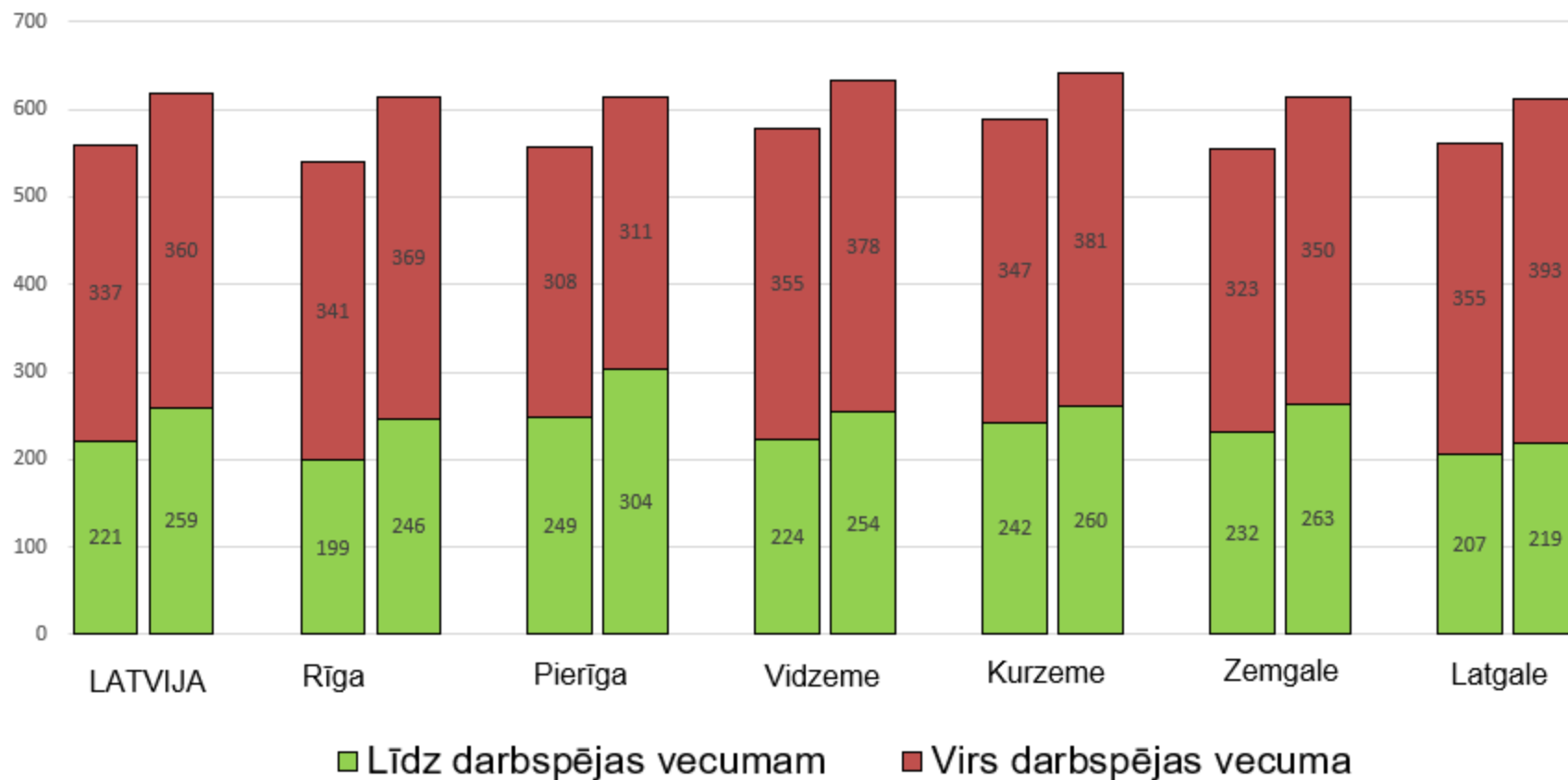

Old-age dependency ratio, 2020

(expressed per 100 persons aged 15 to 64 years)

Demogrāfiskā slodze reģionos 2011. un 2022. g.

PIEZĪME. «Virs darbības vecuma»: atbilstoši attiecīgo gadu likumdošanā noteiktajam darbības un pensijas vecumam.

Atbildes uz jautājumu “Jūsaprāt Latvijas tautsaimniecības izaugsme nākotnē ir iespējama”	Atbilžu relatīvais biežums	
	2016. g.	2021. g.
Visas atbildes,	100,0	100,0
t.sk. šādas atbildes:		
stabilizējot iedzīvotāju skaitu esošā līmenī (1,9 miljoni)	27,1	29,6
tikai palielinoties valsts iedzīvotāju skaitam	19,9	26,1
iedzīvotāju skaitam ar tautsaimniecības izaugsmi nav nekāda sakara	19,6	23,0
arī pie mazāka iedzīvotāju skaita	9,4	8,8
grūti pateikt, nav atbildes	24,0	12,5

Avots: Krūmiņš un Krišjāne, 2016, 46.lpp. un DemoMig projekta ietvaros veiktās aptaujas rezultāti.

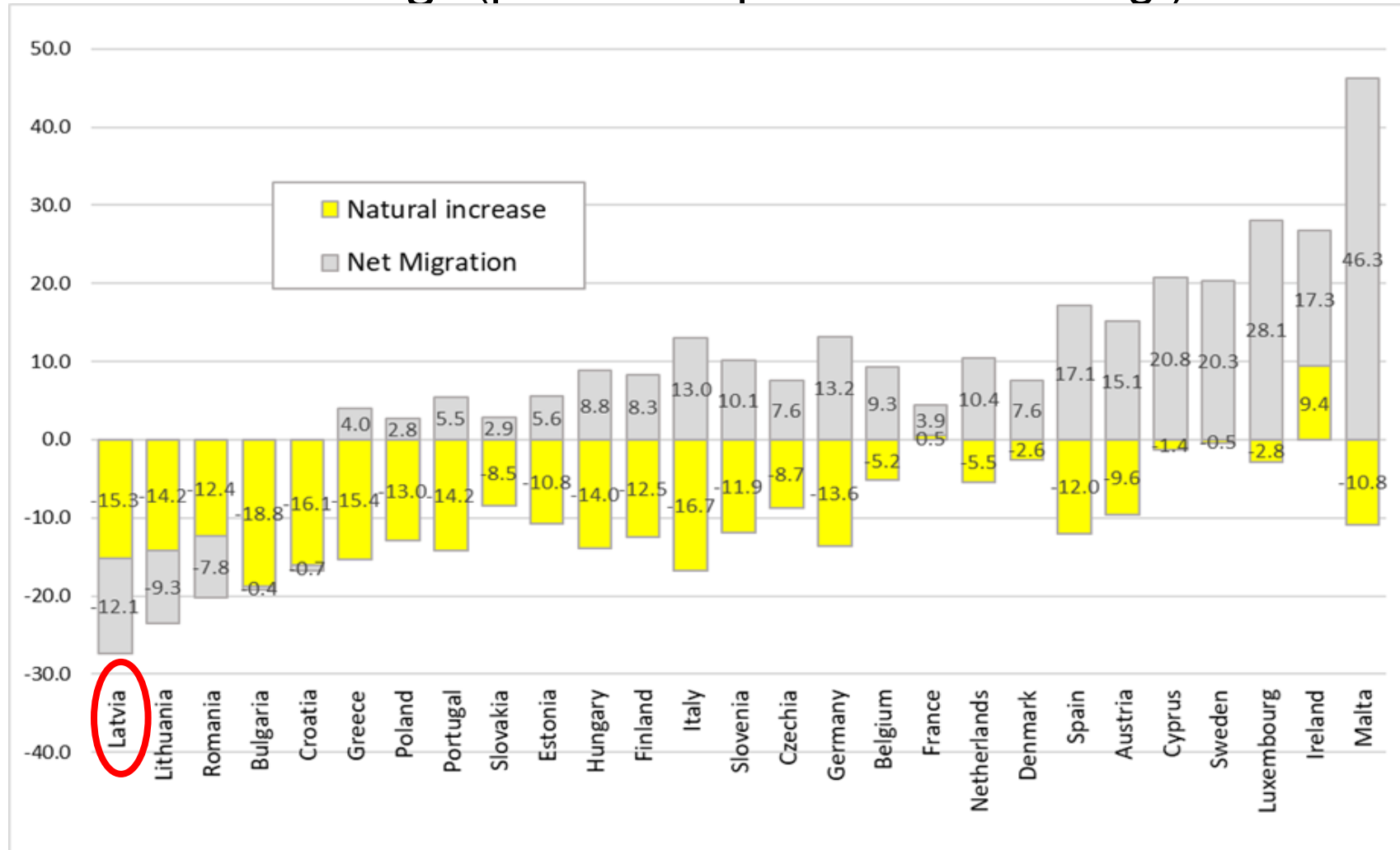
(katrs respondents sniedzis vienu atbildi, 2016. g. n = 2049, 2021. g. n = 1246)

Prognozes - Latvijas iedzīvotāju perspektīvā skaita atsevišķu aprēķinu rezultāti, kas veikti kopš 2011. gada (tūkst.)

Prognožu izpildītāji un prognožu aprēķinu bāzes gads	Iedzīvotāju skaita prognoze, tūkst.	
	2020. g.	2030. g.
Eurostat, 2019. g.	1907	1713
ANO, 2018. g.	1886	1720
OECD, 2018. g.	1904	1735
Pasaules Banka, 2018. g.	1893	1732
VPP EKOSOC, 2018. g.	1901	1748
CERTUS, 2017. g.	1920	1870
Grupa 93, VARAM, 2013. g.	1880	1635
LZA Ekonomikas inst., prognozes aktīvais variants ar migrāciju, 2011. g.	1821	1637
Meļihovs A. (Latvijas Banka), 2011. g.	1930	1890

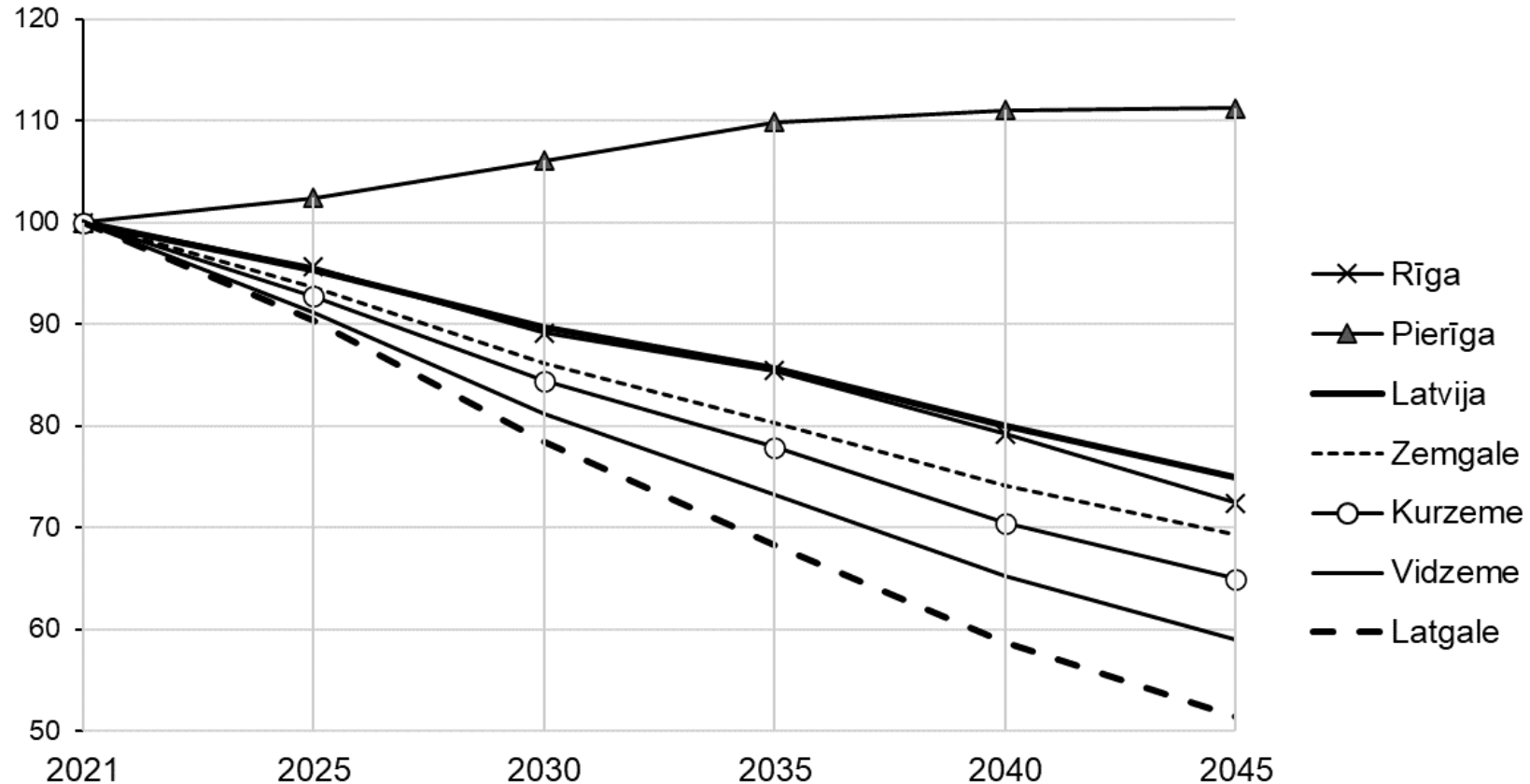
Avots: Europop2019 population projections. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/population-projections/database>;
 World Population Prospects 2019. Volume I: Comprehensive Tables. United Nations, New York, 2019, p. 31.; https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_Volume-I_Comprehensive-Tables.pdf
 World Bank. Population estimates and projections. <https://databank.worldbank.org/source/population-estimates-and-projections>;
 Tautas ataudze Latvijā. 2019., 278. lpp. Latvijas demogrāfiskais portrets šodien ...un rīt. Rīga: Domnica Certus. 2017., 4. lpp.; http://certusdomnica.lv/wp-content/uploads/2017/05/Certus_LatvijasDemografiskaisPortrets_2017_LV-1.pdf
 Demogrāfisko izmaiņu raksturojums un prognozes. Rīga: VARAM, 2014., 42. lpp. http://ilgtspējigaattistiba.saeima.lv/attachments/article/702/Petijums_1%20starpatskaite.pdf
 Demogrāfiskās prognozes Rīgā un Pierīgā. Rīga: LZA EI, 2012., 33. lpp. https://sus.lv/sites/default/files/media/faili/demografiskas_prognozes_riga_un_pieriga_rd_lza_2012.pdf
 Aleksejs Meļihovs. Latvijas iedzīvotāju dabisko pārmaiņu prognozēšana. Rīga: Latvijas Banka, 3, 2014., 25. lpp.

ES-27 valstu iedzīvotāju skaita prognozēto izmaiņu faktori 2019.-2050.g. (procentos pret skaitu 2019.g.)

Datu avots: Eurostat – EUROPOP2019 population projections (PROJ_19NP). Autoru aprēķins.

Darbspējas vecuma iedzīvotāju (15-64 g.v.) prognozētā skaita dinamika Latvijas reģionos līdz 2045. gadam (2021. g. = 100%)

Avots: Aprēķināts no DemoMig projekta ietvaros veiktās prognozes rezultātiem. Reģionu sastāvs atbilstoši situācijai pirms 2021.g. administratīvi teritoriālās reformas.

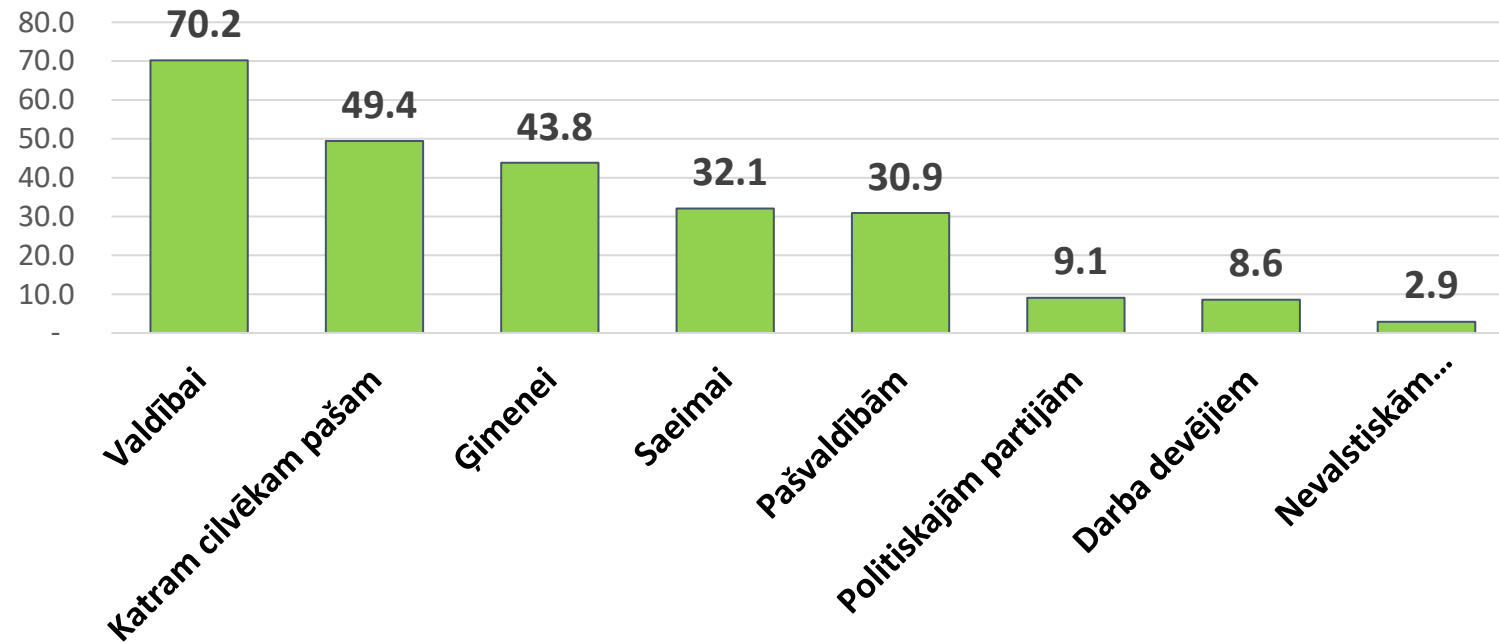
Demogrāfiskā slodze ar bērniem (0 - 14 gadu vecumā) un senioriem (65 gadu vecumā un vairāk) Latvijas reģionos 2021. gadā un prognoze 2025.-2045. gadiem (procentos pret iedzīvotāju skaitu 15-64 gadu vecumā)

	2021	2025	2030	2035	2040	2045
Latvija	58	61	63	63	67	70
Reģioni:						
Rīga	58	60	62	60	61	66
Pierīga	58	57	57	56	59	62
Vidzeme	59	63	69	73	79	81
Kurzeme	60	64	68	71	76	79
Zemgale	57	61	65	68	72	75
Latgale	57	63	71	77	86	92

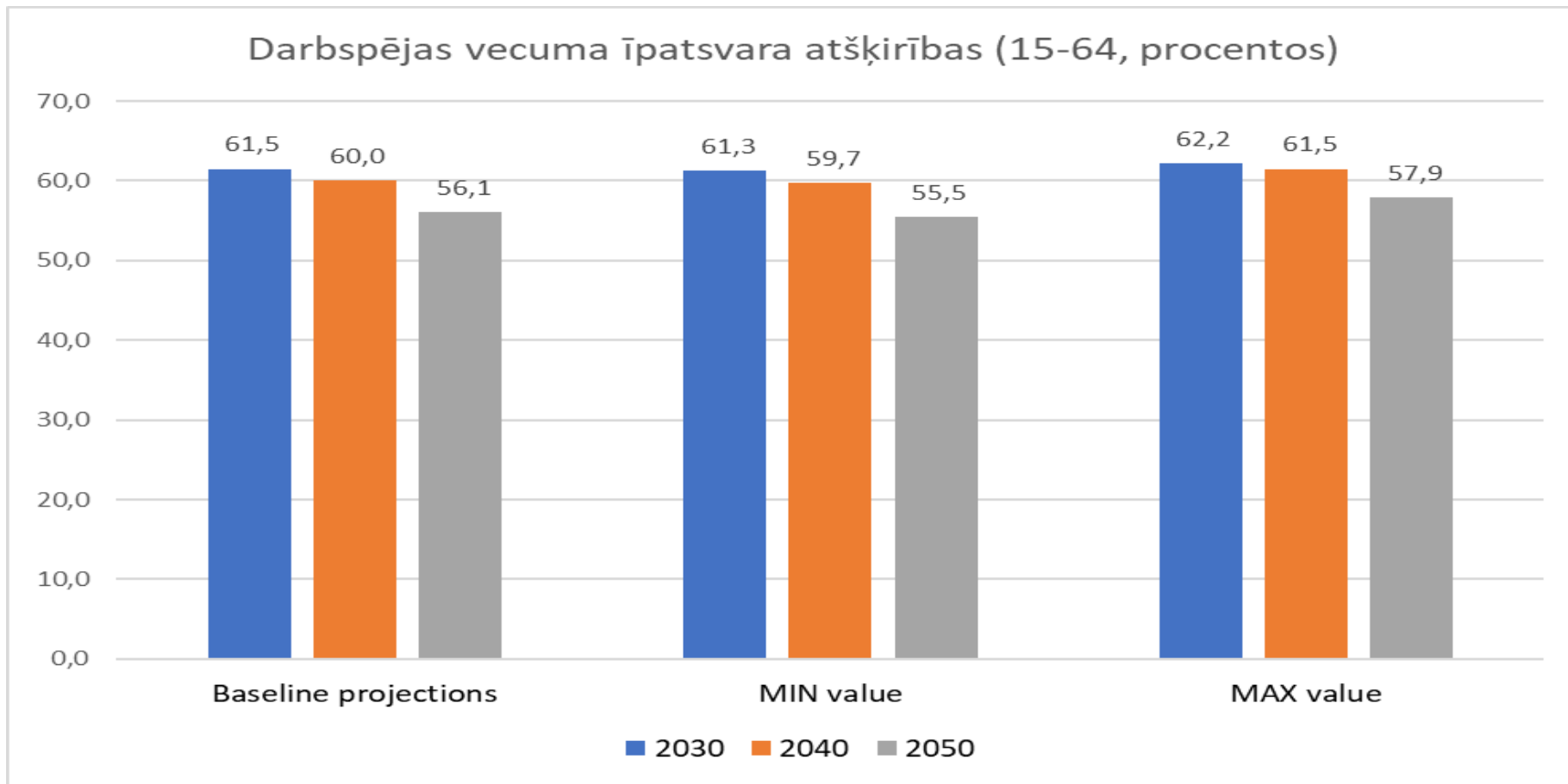
Aprēķināts no: 2021. g. tautas skaitīšanas rezultāti, CSP datubāze, tabula IRD040; DemoMig projekta ietvaros veiktās prognozes rezultāti.

“Kuri Jūsaprāt ir 3 nozīmīgākie atbalsta sniedzēji demogrāfisko problēmu turpmākai risināšanai Latvijā?”

(procentos; iespējamās līdz 3 atbildēm; n=1246)

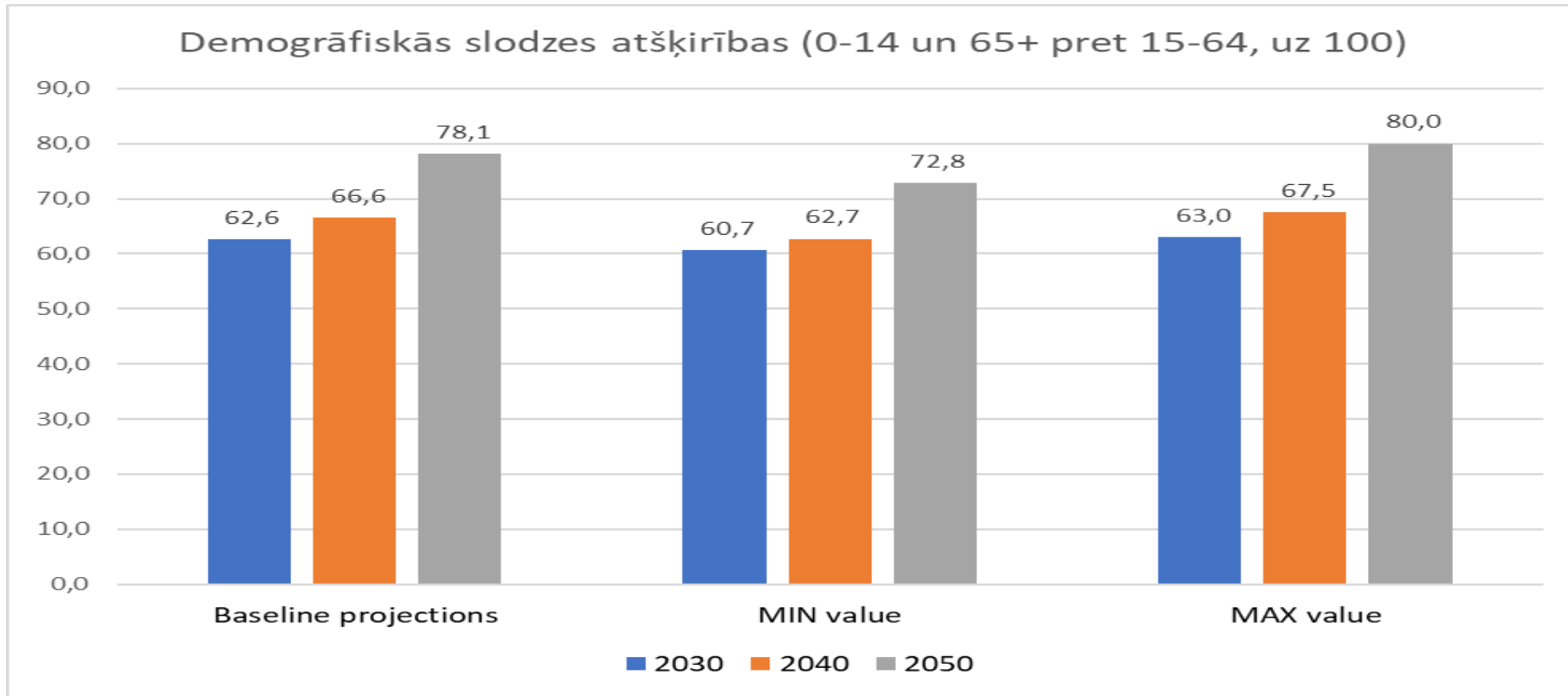

Avots: 2021.g. DemoMig projekta ietvaros veiktās aptaujas rezultāti.

Eurostat demogrāfiskā prognoze Latvijai uzrāda 2050. gadam šādu darbaspējas vecuma iedzīvotāju īpatsvara vērtību (procentos):

Bāzes (baseline) variantā	56.1
Minimālo īpatsvaru (mirstības un migrācijas samazināšanās variantā)	55.5
Maksimālo īpatsvaru (variantā bez migrācijas ietekmes)	57.9

Eurostat demogrāfiskās slodzes prognoze Latvijai uzrāda 2050. gadam šādu darbaspējas vecuma slodzi ar iedzīvotājiem vecumā 0-14 gadi un 65 un vecāki (procentos):

Bāzes (baseline) variantā	78.1
Minimālā slodze (variantā bez migrācijas pieauguma)	72.8
Maksimālā slodze (pie samazinātas mirstības un migrācijas pieauguma)	80.0

Tēzes diskusijai

- ❖ Attīstības plānošanas pasākumi nav spējuši novērst depopulāciju valstī. Migrācija ir būtiski ietekmējusi iedzīvotāju skaita teritoriālās izmaiņas, kas rezultējas iedzīvotāju koncentrācijā valsts centrālajā daļā. Tajā ir vislielākais demogrāfiskās un sociāli ekonomiskās izaugsmes potenciāls. Prognozes liecina, ka līdz 21.gs. vidum. darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits var palielināties tikai Rīgas metropoles areālā.
- ❖ Iedzīvotāju sastāva novecošana un ekonomiski aktīvās iedzīvotāju daļas demogrāfiskās slodzes pieaugums priekšplānā arvien vairāk izvirza produktivitātes un efektivitātes jautājumus valsts, teritoriālā un indivīda līmenī. Prioritārie reģionālās sociāli demogrāfiskās politikas virzieni - mājoklis, bērnu dārzi, veselības aprūpes pieejamība, profesionālā izaugsme, mūžizglītība.
- ❖ Turpmākās sociāli ekonomiskās attīstības gaitā arvien lielāku lomu iegūs kvalitatīvie iedzīvotāju sastāvu raksturojošie rādītāji (izglītība, profesionālā kvalifikācija, veselība, labklājība u.c.), salīdzinājumā ar kvantitatīvajiem, un nevienlīdzības mazināšana starp iedzīvotāju grupām.

PALDIES PAR UZMANĪBU

<https://www.demomigpro.lu.lv/par-mums/projekta-zinatniska-grupa/>

